

Bölüm 8

5-6 YAŞ ÇOCUKLARININ SOSYAL DUYGUSAL YETERLİKLERİ VE BAKIŞ AÇISI ALMA¹

Soner GENAL², Sevinç ÖLÇER³

Giriş

Sosyal gelişim çocuğun içinde yaşadığı topluma uyum sağlama sürecidir. Çocuk insanlarla nasıl ilişki kuracağına ilk deneyimlerini ilk sosyal çevresi olan ailesi ile yaşar. Aile içinde başlayan sosyal etkileşim diğer yetişkinler ve arkadaş ilişkileri ile sürer (Aral & ark., 2000). Okul öncesi yıllar çocukların sosyal gelişimi için öğretmen ve ebeveynlerin göz ardı edemediği kritik yıllardır (Johnson & ark., 2000, s. 207). Yaşamın ilk yıllarında kazanılan davranışlar sosyalleşme açısından oldukça önemlidir (Zembat & Unutkan 2001). Sosyalleşme öğrenme yoluyla gerçekleşmektedir.

Çevre yaklaşımı öncüsü olarak görülen Bandura & Walters (1963), öğrenmenin farklı türleri olduğunu savunmuş, pekiştirme odaklı gözlemsel öğrenmenin rolünü ve saldırganlık, kendini düzenleme, kışkırtmaya karşı direnç, hazı erteleme ve ah-laki yargı gibi sosyal davranışların geniş bir yelpazede edinildiğini vurgulamıştır (Grusec & Davidov, 2010). Duygusal gelişim ise çocuğun duygularının farkında ol-ması, kendini tanıması, yeterliliklerini ve yetersizliklerini bilmesi, hangi durumda nasıl davranacağını bilerek duyguları üzerinde denetiminin artması, böylelikle iç dünyasında yaşadıkları ile çevrenin beklentileri arasında denge kurabilmesini ifade etmektedir (Kandir, 2003).

Psikososyal kuramcılardan olan Havighurst, hayatın her aşamasında, kişinin ih-tiyaçları ile toplumun hedefleri ortasında duran belirli gelişimsel görevler olduğunu söylemiştir. Bu görevleri kişinin yaşamda başarılı olabilmesi için gereken beceri, bil-gi, işlev ve tutum olarak tanımlamıştır. Psikoanalitik kuramda olduğu gibi, herhangi bir aşamayı başarılı bir şekilde tamamlayamama sonra gelen tüm aşamaları etkile-mektedir (Dacey & Kenny, 1994).

Çocukların sosyal duygusal becerilerinin gelişiminde zihin, dil ve ayrıca kişilik gelişimlerinin de etkili olduğu bilinmektedir. Çocukların kendilerini ifade edebilme-leri, özgüven kazanabilmeleri, arkadaşları tarafından kabul görebilmeleri gibi sosyal becerileri geliştirebilmelerinde onları desteklemek ve motive etmek gerekmektedir.

¹ Bu çalışma, Soner GENAL'ın, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Temel Eğitim ABD Okul Öncesi Eğitimi Programı'nda Dr. Öğr. Üyesi Sevinç ÖLÇER danışmanlığında yürüttüğü, "Okul Öncesi Eğitiminden Yararlanan 5-6 Yaş Çocuklarının Sosyal Duygusal Yeterlilikleri ile Bakış Açısı Alma Becerilerinin İncelenmesi" adlı yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

² Millî Eğitim Bakanlığı Şevket Demirel Anaokulu Müdürü-İSPARTA

³ Dr. Öğr. Üyesi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü Okul Öncesi Eği-timi Anabilim Dalı-

Bu araştırma kapsamında çocukların sosyal-duygusal yeterlikleri öğretmenleri tarafından değerlendirilmiştir. İleriye dönük çalışmalarda ebeveynlerin de değerlendirmeleri alınarak öğretmenlerin değerlendirmeleriyle karşılaştırılabilir.

Bu çalışmada beş-altı yaş çocuklarıyla çalışılmıştır. Daha küçük yaştaki çocuklar da dahil edilebilir ve çocukların gerek sosyal duygusal yeterliklerini gerekse bakış açısı alma becerilerini test etme konusunda boylamsal çalışmalar gerçekleştirilebilir, iki değişken arasında karşılaştırmalara gidilebilir.

Çocukların sosyal duygusal yeterlikleri ile bakış açısı alma becerilerini karşılaştırmak açısından ilk olan bu çalışma sadece bir il merkezinde gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bilgilerin genellenebilmesi için sosyal duygusal yeterlik ve bakış açısı alma becerileri arasındaki ilişkiyi incelemeye yönelik çalışmalar Türkiye çapında genişletilerek sürdürülebilir.

Okul öncesi eğitime devam eden ve okul öncesi eğitimden yararlanmayan çocukların sosyal duygusal yeterlikleri ve bakış açısı alma becerileri karşılaştırılabilir.

Çocukların sosyal duygusal yeterlikleri ve bakış açısı alma becerilerini geliştirmeye yönelik ortak eğitim programları hazırlanarak deney ve kontrol gruplu çalışmalar gerçekleştirilebilir.

Çocukların sosyal duygusal yeterliklerini derecelendirme ölçeği farklı gruplar üzerinde uygulanarak geçerlik ve güvenilirliği test edilebilir, farklı değişkenlerle ilişkisi incelenebilir.

Kaynakça

- Akın, Y. (2002). Altı yaş grubu çocuklarında başkasının bakış açısını alma yetisi üzerinde eğitici drama programının ve aile tutumlarının etkisinin incelenmesi (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Akman, B., Yükselen, A.İ. & Uyanık, G. (2000). Okul öncesinde matematik etkinlikleri. İstanbul: Epsilon Yayınları.
- Aral, N., Baran, G., Bulut, Ş. & Çimen, S. (2000). Çocuk gelişimi-2, Sosyal gelişim. İstanbul: YA-PA Yayın Paz. Tic. A.Ş.
- Avcı, N. (1995). Anasınıfı öğretmenlerinin kişiliği ile çocukta sosyal gelişimi destekleyen davranışları sergilemesi arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Bacanlı, H. (2008). Sosyal beceri eğitimi. Ankara: Asal Yayın ve Bilişim.
- Bal, Ö. (2013). Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 4- 6 yaş çocukların kişiler arası problem çözme becerileri ve bakış açısı alma becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Bal, Ö., Temel, Z.F. (2014). Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 4- 6 yaş çocuklarının kişiler arası problem çözme ve bakış açısı alma becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. Trakya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi. 4 (1). 156-169. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/200335> sayfasından erişilmiştir.
- Bilgin Aydın, N. H. (2003). Çocuk ruh sağlığı. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş. (2010). Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı (12. Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Can Yaşar, M. (2011). Anne ve öğretmen görüşlerine göre çocukların sosyal uyum ve becerilerinin incelenmesi. Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi, 13 (2), 99-112.
- Carlo, G., Knight, G.P., McGinley, M., Goodvin, R., & Roesch, S.C. (2010). The developmental relations between perspective taking and prosocial behaviors, In: Self-and social-regulation: Exploring the relations between social interaction, social understanding, and the development of executive functions. Sokol, B., Müller, U., Carpendale, J., Young, A. ve Iarocci, G. (eds), New York: Oxford University Press, 234-269.

Cassidy, K. W., Werner, R. S., Rourke, M., & Zubernish, S. B. (2003). The relationship between psychological understanding and positive social behavior. *Social development*, 12(2), 198-221. Retrieved from <http://eds.b.ebscohost.com/>

Costin, S.E., & Jones, D.C. (1992). Friendship as a facilitator of emotional responsiveness and prosocial interventions among young children. *Developmental Psychology*, 28, 941-947.

Çimen, N. (2009). Okul öncesi eğitimi programı'nda altı yaş grubu çocukların sosyal becerilerinin gerçekleşme düzeyi (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

Çubukçu, Z ve Gültekin, M. (2006). İlköğretimde öğrencilere kazandırılması gereken sosyal beceriler. *Bilig/Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 155-174. <http://dergipark.gov.tr/> sayfasından erişilmiştir.

Dacey, J.S. ve Kenny, M. (1994). *Adolescent development*. USA: Brown ve Benchmark Publishers.

Dinç, B. (2002). Okul öncesi eğitimin 4-5 yaş çocuğunun sosyal gelişime etkileri konusunda öğretmen görüşleri (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

Dinç, B. & Gültekin, M. (2003). Okul öncesi eğitimin 4-5 yaş çocuğunun sosyal gelişimine etkileri konusunda öğretmen görüşleri. OMEP Dünya Konsey Toplantısı ve Konferansı. Ankara: YA-PA Yayınları.

Dirim, A. (2003). *Çocuk ruh sağlığı*. İstanbul: Esin Yayınevi.

Doğan, S., & Demiral, Ö. (2007). İşletmelerde personel güçlendirme kültürünün yaratılmasıyla müşterinin memnuniyetinin sağlanması. *Selçuk Üniversitesi Karaman İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 12, 282-303. <http://dergipark.gov.tr/> download/article-file/107481 sayfasından erişilmiştir.

Dökmen, Ü. (2009). *Sanatta ve günlük yaşamda iletişim çatışmaları ve empati*. İstanbul:

Sistem Yayıncılık.

Elibol Gültekin, S. (2008). 5 yaş çocuklarının sosyal becerilerinin bazı değişkenler açısından değerlendirilmesi (Yüksek lisans tezi). <http://acikarsiv.ankara.edu.tr/> sayfasından erişilmiştir.

Eminoğlu, B. (2007). Dört-beş yaş çocuklarının sosyal davranışları ile ebeveyn davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

Erel, S. (2016). *Okul Öncesi Dönemdeki Çocuklarda Bakış Açısı Alma Becerileri, Duygu*

Düzenleme ve Ahlak Gelişiminin Davranış Sorunları İle İlişkisi. Yayımlanmamış

Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Ergin, B. (2012). 5-6 yaş çocuklarının dil gelişim düzeyleri ile sosyal kabul durumları arasındaki ilişkinin incelenmesi (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

Gauvain, M., & Munroe, R.L. (2014). Development of perspective taking in relation to age, education, and the presence of community features associated with industrialization: A four-culture study. *Cross-Cultural Research*, 48(1), 32-44.

Goleman, D. (2000). *Duyusal zeka neden IQ'dan daha önemlidir*. İstanbul: Varlık Yayınları.

Grusec, J. E., & Davidov, M. (2010). Integrating different perspectives on socialization theory and research: A domain-specific approach. *Child development*. Retrieved from <http://onlinelibrary.wiley.com/>

Gülal, H., Akman, B., & Kargı, E. (2011). Social skills of first-grade primary school students and pre-school education. *Education*, 131(3), 663-679. Retrieved from <http://eds.a.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=1&sid=ec792be8-5700-4f5a-aff0-9d645b05283a%40sessionmgr4006>

Gülal, H. & Akman, B. (2009). *Okul öncesi dönemde sosyal beceriler* (1. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Gülal, H. (2008). 5-6 yaş çocuklarına yönelik akran ilişkileri ölçeklerinin geçerlik güvenilirlik çalışmaları ve akran ilişkilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Günindi, Y. (2010). Anasınıfına devam eden altı yaş çocuklarına uygulanan sosyal uyum beceri eğitimi programının çocukların sosyal uyum becerilerinin gelişimine etkisi (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

Hambleton, R. K. (2005). Issues, designs, and technical guidelines for adapting tests into multiple languages and cultures. In R.K. Hambleton, P. F. Merenda, & C. D.

Spielberger (Eds.), *Adapting educational and psychological tests for cross-cultural assessment* (pp. 3-38). Mahwah, N.J.: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.

Harwood, M. D., & Farrar, M. J. (2006). Conflicting emotions: The connection between affective perspective taking and theory of mind. *British Journal of Developmental Psychology*. 24(2), 401-418. Retrieved from <http://web.bscost.com/>

Johnson, C., Ironsmith, M., Snow, C. W., & Poteat, G. M. (2000). Peer acceptance and social adjustment in preschool and kindergarten. *Early Childhood and Educational Journal*. Retrieved from <https://link.springer.com/article/10.1023>

Kandır, A. (2003). *Çocuğum büyüyor- gelişimde 3-6 yaş*. İstanbul: Morpa Yayınları.

Kapıkıran Acun, N., İvrendi, A., & Adak, A. (2006). Okul öncesi çocuklarında sosyal beceri: Durum saptaması. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 19 (1), 19-27.

Karoğlu, H. (2016). Okul öncesi dönem çocukların gelişim özellikleri ve sosyal gelişim düzeyleri (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

Kurt, F. (2007). Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden beş-altı yaş çocuklarının sosyal uyum ve becerilerine proje yaklaşımli eğitim programlarının etkisinin incelenmesi (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

MEB, Komisyon. (1999). İlköğretim Drama 1. Ankara: MEB Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi.

Milli Eğitim Bakanlığı Temel Eğitim Genel Müdürlüğü (2013). Okul öncesi eğitim programı. Milli Eğitim Basımevi, Ankara.

Oğuz, V. (2006). Altı yaş grubundaki çocukların bakış açısı alma becerileri ile anne babaların empatik becerilerinin incelenmesi (Yüksek Lisans Tezi).

<https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

Oğuzkan, S. & Oral, G. (1996). Okul öncesi eğitimi. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Oktay, A. (2007). Yaşamın sihirli yılları: Okul öncesi dönem. İstanbul: Epsilon Yayınları.

Ölçer, S. (2017). Validity and reliability study for the social and emotional competence assessment scale among 60-72 months-old children. Journal of Education and Training Studies, 5(3), pp. 20-33. doi:10.11114/jets.v5i3.2105

Ölçer, S., Güngör Aytar, A. (2014). A comparative study into social skills of five-six year old children and parental behaviors. Procedia-Social and Behavioral Sciences, Volume 141, pp. 976-995. doi: 10.1016/j.sbspro.2014.05.167

Özbey, S. (2012). Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 60-72 aylık çocukların sosyal beceri ve problem davranışlarının okul ve ev ortamına göre incelenmesi.

Toplum ve Sosyal Hizmet, 23 (2), 21-32.

Öztürker, B. (2014). 6 yaş çocuklarının olumlu sosyal davranışları ile anne ve öğretmen özgeçiciliği arasındaki ilişkilerin incelenmesi (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

Piaget, J., & Inhelder, B. (1956). The child's conception of space. London: Routledge & Kegan Paul.

Poole, C., Miller, S. and Church, E. (2003). How Children Build Friendships. Early Childhood Today, 18 (2), 27-34.

Strayer, J., & Robert, W. (2004). Children's anger, emotional expressiveness, and empathy relations with parent's empathy, emotional expressiveness, and parenting practices.

Social Development, 13(2), 229-254. Retrieved from <http://eds.a.ebscohost.com/>

Sarı, E. (2007). Anasınıfına devam eden 5-6 yaş grubu çocukların, annelerinin çocuk yetiştirme tutumlarının, çocuğun sosyal uyum ve becerilerine etkisinin incelenmesi (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

Schneider, B. H. (1993). Children's social competence in context-the contributions of family, schools and culture. New York: Pergamonpress.

Seven, S. (2006). 6 yaş çocukların sosyal beceri düzeyleri ile bağlanma durumları arasındaki ilişkilerin incelenmesi (Doktora Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

Şahin, S., Karaaslan, T., (2006) Otuz altı-Yetmiş iki Aylık Çocukların Sosyal Gelişim Beceri Düzeylerinin İncelenmesi. Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Dergisi, Cilt 3, S. 1-2.

Şen, M. (2009). 3-6 yaş grubu çocukların sosyal davranışlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi (Doktora Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

Şener, T. (1996). 4-5 yaş anaokulu çocuklarında dramatik oyunun ve inşa oyununun bakış açısı alma becerisine etkisi (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

Tabachnick, B. G. ve Fidell, L. S. (2007). Using multivariate statistics. Boston: Allyn and Bacon.

Tan-Niam, C. (2003). Thematic fantasy play: Effects on the perspective-taking ability of preschool children. International Journal of Early Years Education, 2(1), 5-16. <https://doi.org/10.1080/09669760.2003.10807102>

Tatlı, S. (2014). Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların anne-babalarıyla ve öğretmenleriyle olan ilişkilerinin sosyal beceri düzeylerine etkisi (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

Taylor, M. (1988). Conceptual perspective taking children's ability to distinguish what they know from what they see. Child Development, 59, 703-718. Retrieved from <http://eds.a.ebscohost.com/>

Türkoğlu, D., (2013). Okul öncesi dönem çocuğu olan babaların babalık rollerini algılamaları ile eşlerinden gördükleri desteğin çocukların sosyal beceri düzeylerine etkisinin incelenmesi (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

Ünüvar, G. (2006). Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 4- 5 yaş çocuklarında, zenginleştirilmiş Türkçe dil etkinliklerinin bakış açısı alma becerisine ve ifade edici dil düzeylerine etkisinin incelenmesi (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

Yağmur Değirmenci, G. (2014). Ankara il merkezinde bağımsız anaokullarına devam eden 48-60 aylık çocukların görsel algı becerileri ile bakış açısı alma becerileri arasındaki ilişki (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

Yaşar, Ş. (2000). Okul öncesi eğitimde temel alışkanlıklar ve sosyal davranışların kazandırılması. Ş. Yaşar (Ed.). Okul öncesi eğitimin ilke ve yöntemleri. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, ss. 86-98.

Yavuzer, H. (2007). Çocuk psikolojisi. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yavuzer, H. (2000). Çocuk eğitimi el kitabı (11. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yeates, K.O., & Selman, R.L. (1989). Social competence in schools: Toward an integrative developmental model for intervention. *Developmental Review*, 9, 64-100.

Yıldız, C. (2016). 60-66 aylık çocukların bakış açısı alma ve yaratıcı düşünme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> adresinden erişilmiştir.

Yılmaz, A. (1994). Okulöncesi çocukların mekansal bakış açısını dikkate alma yeteneği. Y. Topsever ve M. Görenli (Ed.). VIII. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları. Türk Psikologlar Derneđi, İzmir.

Zembat, R. ve Unutkan, Ö. P. (2001). Okul öncesi dönemde çocuğun sosyalleşmesinde ailenin yeri. İstanbul: Ya-Pa Yayınları.